

hankaliakaan lyhenteitä, kuten AVNOJ (joka tosin taitaa olla harvoja, jonka lyhentämätöntä muotoa Resic ei anna alkuperäiskielellä) – Jugoslavian kansallisen vapautuksen fasisminvastainen neuvosto. Ainoana epäkohtana pidän Resicin lainausmerkkien käyttöä; tässä kohtaa kustantaja Historiska Media olisi myös voinut käyttää oikolukijaa.

Historian kuvaaminen on tulkitsemista. Resic on onnistunut kuvaamaan toisen Jugoslavian alueiden historiaa kansainvaellusten ajalta vuoteen 1991 monipuolisesti ja luottavasti. Kirjaa voi täydestä syystä suositella kaikille Balkanin historian yleisjohdantoa tarvitseville.

Johanna Virkkula

Akateemisesti avantgardesta

Kirjallisuuden avantgarde ja kokeellisuus. Toim. Sakari Katajamäki ja Harri Veivo. Helsinki: Gaudeamus, 2007.

Menneisyys on ahdas. Akateemia ja Pushkin ovat käsittämättömämpiä kuin hieroglyfit.

(Venäläisten futuristien ”Korvapuusti yleiselle maulle”, 1912)

Futurististen dogmien akateemisuus tukkii kuin vanu kaiken nuoren korvat.

Futurismi himmentää elämän.

(Imaginatien ”Julistus”, 1919)

...perässä laahustavat kuolleen runouden röyhkeimmistä röyhkeimmät:

kaikenkarvaiset futuristit, imaginatit, ekspressionistit, ryhmät, seurat, ryhmittymät.

(”Manifesti nitševokeilta”, 1920)

Ja niin edelleen. 1800-luvun loppupuolella liikkeelle lähtenyt modernismin muutosliike kiihtyi 1900-luvun alkuvuosina ja -vuosikymmeninä varsinaiseksi kulttuurilumivyöryksi, jonka kurimuksessa tehtiin toistan radikaalimpia polunavauksia. Tätä yhäkin kulttiasemassa olevaa länsimaisen elämän huomattavaa

muutosaaltoa ja sen jättämiä jälkiä valotetaan ja seurailaan viidentoista artikkelin voimin tuoreessa kokoelmassa *Kirjallisuuden avantgarde ja kokeellisuus*, jonka toimittajien – Sakari Katajamäen ja Harri Veivon – tavoite on ollut kieltämättä kunnianhimoinen, aihe kun ei ole suppeimmasta päästä. Tuloksena on perinpohjainen ja kiinnostava, tietoa tursuva, joskin ehkä turhan paksu teos, joka akateemisista lähtökohdistaan huolimatta sopii hyvin monenlaisen lukijan käsiin.

Kokoelma tarjoaa avantgardekirjallisuuteen lukuisia näkökulmia paitsi sen eri suuntauksista, myös erittelemällä avantgarden suhdetta taiteen instituutioihin ja politiikkaan (Irmeli Hautamäki) ja esittelemällä avantgardetaiteelle niin ominaisten manifestien poetiikkaa ja retoriikkaa (Päivi Mehtonen). Nämä ”teoreettisemat” (mielestäni enemmänkin) kyllä vapaasti pohdiskelevat) artikkelit ovat tervetullut lisä eri liikkeiden historiaa käsittelevien kirjoitusten ohelle. Erityisesti Mehtosen kirjoitus sanan voiman haltuun ottamisesta manifestien keinoin on lukemisen väärä. Avantgardetaiteilijoiden *credon* ja yhteiskunnallisen julistuksen yhdistäneiden populististen manifestien voimasta kertoo paljon jo se, että monet niistä ovat osoittautuneet kestävämmiksi kuin taide,

jonka tulemista ne kuuluttivat. Irmeli Hautamäen kysymykset taiteen suhteesta instituutioihin ja taiteen opposition mahdollisuudesta/mahdottomuudesta ovat puolestaan yllättävänkin ajankohtaisia. Harmi, että ne joutuu kaivamaan esille kokoelmateoksesta, vaikka ansaitisivatkin tulla esille useammin ja näkyvämmillä foorumeilla.

Loputtomista avantgarden -ismeistä kirjassa esitellään itseoikeutetusti kuuluisimpia – italialainen futurismi ja venäläinen avantgardekirjallisuus etunenässä – mutta esille pääsevät ansiokkaasti myös harvemmin käsitellyt liikkeet, joiden vaikutus on ulottunut laajemmalle kuin ensi tilassa voisi uskoa. Sami Sjöbergin artikkeli ranskalaisesta lettrismistä, Hanna Meretojan kirjoitus niinkään ranskalaisesta uudesta romaanista ja Sakari Katajamäen kontribuutio konkreettisen runouden tiimoilta ovat kaikki tervetulleita, joskin paikoin raskaslukuisia esityksiä tutumpien dadaismin ja surrealismin jälkeen. Lisäksi näistä artikkeleista käy ehkä korostetummin ilmi kuin muista se, kuinka itsensäyhjentyvin keinoin avantgardekirjallisuus on pyrkinyt osoittamaan vallan ja sen instituutioiden ja muotojen mielivaltaisuuden. Erityisen virkistävä lisä kokoelmaan on Leevi Lehdon artikkeli language-runoudesta. Lehto tuo runoilijana kirjoittajakaartiin uuden ulottuvuuden ja laajentaa aiheellaan teoksen materiaalista ulottuvuutta Atlantin valtameren ylitse.

Ainoa artikkeli suomalaisesta kokeellisesta kirjallisuudesta teoksessa on Vesa Haapalan Suomen 1960-luvun modernismia käsittelevä kirjoitus. Haapalan näkökulma on sinänsä perusteltu – hän jättää 1920-luvun modernistien ”kokeilut” esipuheen tasolle vedoten kirjallisen kulttuurimme institutionaaliseen lyhyeen historiaan. Olkoonkin että tämä varmasti pitää paikkansa, ja että

Suomen ikäisessä tasavallassa tai de palveli vielä pitkälti valtiollista rakentamisprojektia eurooppalaisen kuohunnan aikoihin, silti etenkin suomenruotsalaisen modernismin käsittely puoleltoista sivun mittaisessa pätkässä ennen siirtymistä 1960-luvulle jättää hieman huteran pohjan.

Väistämättäkin näin laaja teos, jonka artikkelit ovat kaikki eri kirjoittajien aikaansaannoksia, kärsii artikkelikokeelmien vakio-ongelmasta – toistosta. Ensimmäisten artikkelien ajoittaiset päällekkäisyydet toimivat vielä hyvin kertauksena ja myös eräänlaisina ”avantgarden sosiologian rakennuselementteinä”, käyhän niistä selvästi ilmi, minkälaiset yhteiskunnalliset ja yksilölliset ilmiöt vaikuttivat hyvinkin erilaisten avantgarderyhmittymien syntyyn ja toimintaan. Vaikka Marinettin futurismi olikin kaukana venäläisestä vastaavasta, oli taustalla joukko yhteisiä ”oireita”, jotka palautuvat lopulta maailman- ja ihmiskuvan radikaaliin muutokseen vuosisadan vaihteen eurooppalaisessa (kaupunki-)kulttuurissa. Ja vaikka venäläisten avantgarderunoilijoiden järjestäminen kieli eli *zaum* onkin Tomi Huttusen mukaan erottava tekijä venäläisen ja muun eurooppalaisen avantgardekirjallisuuden välillä, ei seuraavassa artikkelissa Jouni Koposen esittelemä dadan runokieli lopultakaan paljoa eroa venäläisestä kieli-innovaatiosta, surrealismin ajattelutavan ja venäläisen avantgardekirjallisuuden samankaltaisuudesta puhumattakaan. Vieraantuneisuus ja sen aiheuttama tietoinen vieraannuttamisen pyrkimys olivat niin ikään yhteistä peruskäsitteistöä avantgardisteille. Voikin ehkä todeta, että isänmaattomat, nuoret suurkaupunkien miehet, jotka syystä tai toisesta ajautuivat pohtimaan elämää ja taidetta samoihin aikoihin eri puolella Eurooppaa nousevat avantgardekirjallisuuden näkyvimmäksi

voimaksi: teoksesta jäävät mieleen ensisijaisesti monien eri suuntausten keskushahmot, kuten Majakovski, Marinetti, lettrismin Isou, dadan Tzara, André Breton, jne.

Näistä huomattavista yhteisistä nimityksistä huolimatta kokeelmateos asettaa onnistuneesti kysymyksen myös avantgardekirjallisuuden rajauksen mahdollisuuksista. Yksin avantgardeksi käsitettävien virtausten monimuotoisuus ja koko ilmiön laajuus saavat miettimään, mitä koko avantgarde lopulta oikein oli. Toimittajat ovat – onneksi – tietoisia tästä(kin) problematiikasta, eivätkä suostu vaivaamaan sillä päitään: tavoitteeksi ilmoitetaan vain ”monipuolisen kuvan” antaminen niin historiallista avantgardekäsitystä kunnioittaen kuin nykynäkökulmasta katsottuna kiinnostavia aiheita esiin nostaan (s. 13). Ehkä mehevimmän kommentin aiheesta tekee Sami Sjöberg artikkelissaan, jossa toteaa että ”koska taiteen määrittely ei riipu taiteilijasta, on mahdollista että avantgarde on tosiasiaassa tiedeinstituution hajanaisen taiteilijaryhmien päälle liimaama kategorinen määrittelmä. Avantgardistisuus ei tällöin

liity taiteilijan pyrkimykseen vaan tutkijan tulkintaan niistä.” (s. 178). Ikävä kyllä tälle väitteelle ei teoksen muista kirjoituksista löydy haastajia.

Kaiken kaikkiaan kiinnostu- neille tarjolla on siis varsinainen tietopaketti. Kaksi asiaa, jotka luultavasti on tarkoitettu nekin palvelemaan tiedon saatavuutta teoksessa, tuntuivat tosin vaikeilta ymmärtää: teoksen kolmas osa sekä teoksen loppuun liitetty kronologia. Kirjan, jonka nimenä on *Kirjallisuuden avantgarde ja kokeellisuus*, ei odottaisi laajentavan näköpiiriään vajaan viidenkymmenen sivun verran muihin taiteisiin (Anita Sepän, Pentti Paavolaisen ja Henry Baconin artikkelit kuvataiteen, teatterin ja elokuvan avantgardesta), niin ilmeinen kuin näiden taiteenlajien yhteys kirjallisuuteen erityisesti avantgardessa onkin. Kronologia puolestaan asettaa rinnakkain eri taiteenlajien avantgardeilmiöt, mikä sinällään on tervetullutta, mutta koska teoksessa käsitellään vain murto-osa näistä virtauksista, jää kronologian havainnollisuus hieman ontumaan, mikäli sitä ei sitten käytä erillisenä ”hakemistona” muun kirjallisuuden ohessa.

Mari Raami

Merkkiresistanssi

Vastarinta / resistanssi. Konfliktit, vastustus ja sota semiotiikan tutkimuskohteina. Toim. Harri Veivo. Helsinki University Press, 2007. 288s.

Ulkoisin perustein semiootikko Harri Veivon toimittama teos *Vastarinta / resistanssi* voisi hyvin tarttua kenen hyvänsä anarkopasifistin käteen lupavana manifestina, sen verran väkevää on myös kirjan kannen kontrastiivisuus. Mutta kiihkeää kapinaa etsivä lukija voisi järkeyttyä huomattaessaan lukevansa kirjan lopussa yleisesikuntaevers-

tiluutnantti Jari Rantapelkosen tai maanpuolustuskorkeakoulun sotatieteiden johtamisen professori Aki-Mauri Huhtisen analyysejä. Maanpuolustuskorkeakoulussa on syntynyt melkein oma semioottisen sotajohtamisen koulukunta, niinpä nämä artikkelit ovat oikeassa asiayhteydessä *Vastarinta / resistanssi* -teoksen sivuilla. Alkuun juuri niiden suhde teoksen otsikkoon herättää kysymyksiä, mutta lopulta ne jopa yllättävät kriittisyydellään.

Suomalaisen semiotiikan nykytilasta kiinnostuneille kulttuurintutkijoille ja yhteiskunta-